

Για την Παλαιστινιακή λογοτεχνία και τη Συλλογή «Διηγήματα από τη Γάζα» (Εκδόσεις Ειρήνη)

Η μετουσίωση της άφατης φρίκης σε υψηλή λογοτεχνία, είναι εξαιρετικά επίπονη υπόθεση, και φορές βασανιστική. Προϋποθέτει απύθμενη πνευματικότητα και μεγάλο απόθεμα σθένους κι ανθεκτικότητας • αυτό που οι Παλαιστίνιοι ονομάζουν *sumud*, διαχρονική μορφή λαϊκής αντίστασης.

Τα "διηγήματα από τη Γάζα", είναι αδιάφευστο τεκμήριο της απερίγραπτης βαρβαρότητας και του πόνου που βίωσαν κι εξακολουθούν να βιώνουν οι Παλαιστίνιοι εν μέσω της πιο άγριας γενοκτονίας του 21ου αιώνα, αλλά και της μεγαλειώδους αντίστασής τους. Ο λόγος διαμεσολαβεί αυτό που δεν μπορεί να διαμεσολαβήσει η αφιltrάριστη εικόνα: τη δύναμη του πνεύματος, το νοηματικό βάθος, τον πλούτο των εκφραστικών μέσων, την ευθυβολία και το αίσθημα που μόνο ο λόγος μπορεί να κοινωνήσει, και που κοινωνεί σε κάθε περίπτωση εδώ.

Στα "διηγήματα από τη Γάζα", αρθρώνονται φωνές που μετουσιώνουν τον σπαραγμό σε ατόφια ποίηση. Η Ιμάν Αλ-Νατούρ, ο Χάλιντ Σαχίν, ο Σίντκι Σουράμπ, η Αλάα Αμπού Τζαχτζούχ, ο Μαχμούντ Ασάφ, ο Μουσταφά Αλ.Ναμπίχ, ο Χάσεμ Σαλούλα, είναι γνήσιοι απόγονοι της Φάντουα Τουκάν, του Μαχμούντ Νταρούις, της Σαμίρα Αζάμ, του Γκασάν Καναφάνι, με τον οποίο και κλείνει το βιβλίο. Που δεν ήταν μόνο σπουδαίοι λογοτέχνες, αλλά και κήρυκες αντίστασης.

Η Παλαιστινιακή Γραμματεία στο σύνολό της, είναι λόγος αντίστασης. Η φωνή ενός λαού που μάχεται επί έναν αιώνα για ελευθερία και πατρίδα. Ο σφυγμός του αίματός του και το κάλεσμα της γης του.

Οι Παλαιστίνιοι δεν είχαν ισχυρούς συμμάχους, και τα όπλα τους ήταν λιγοστά. Έπρεπε λοιπόν η φωνή τους να φτάνει μακριά, να συνεχίσει και να συνεγείρει. Και ο Παλαιστίνιος ποιητής, έγινε ο κήρυκας του αγώνα.

Με τα λόγια της μεγάλης Παλαιστίνιας ποιήτριας Φάντουα Τουκάν, και μιας από τις μεγαλύτερες ποιήτριες του αραβικού κόσμου: «*υπήρξε πάντα ένας πανίσχυρος δεσμός ανάμεσα στον Παλαιστίνιο ποιητή και το κίνημα αντίστασης. Ήταν ταυτόχρονα προϊόν του αγώνα που ξετυλιγόταν, και κινητήρια δύναμη αυτού του αγώνα*».

Ιδιαίτερα ζωτικής σημασίας στην Παλαιστινιακή λογοτεχνία, είναι η σχέση των Παλαιστινίων με τη

γη τους. Σύμφωνα με τον Παλαιστίνιο ακαδημαϊκό και συγγραφέα Fawaz Turki που ασχολήθηκε κυρίως με το ζήτημα της Παλαιστινιακής ταυτότητας: «Ο δεσμός των Παλαιστινίων με τη γη τους συνιστά το θεμέλιο όλων των πολιτικών και κοινωνικών συστημάτων στα οποία αναφέρονται. Οι αρχές της Παλαιστινιακής Αντίστασης, εδράζονται στη σχέση ανάμεσα στο λαό και τη γη του».

Αυτός ο δεσμός, αυτή η σχέση με τη γη - που διαπερνά όλες τις όψεις της Παλαιστινιακής ζωής, είναι σχέση βαθύτατα πνευματική.

Κάποια χαρακτηριστικά αποσπάσματα:

Από “τη γιορτή του Αγίου Βαλεντίνου στο ημερολόγιο πολέμου της Γάζας” της Ιμάν Αλ-Νατούρ: «Εμείς τη ζωή την αγαπάμε, αν την καταφέρουμε με κάποιο τρόπο. Κλέβουμε απ’ τον μεταξοσκώληκα μια κλωστή να χτίσουμε ουρανό δικό μας και να υφάνουμε αυτό το ταξίδι. Ανοίγουμε την πόρτα του κήπου να βγει το γιασεμί στους δρόμους μια όμορφη μέρα. Φυτεύουμε όπου εγκατασταθούμε, φυτά που μεγαλώνουν γρήγορα. Θερρίζουμε, όπου εγκατασταθούμε, έναν σκοτωμένο».

Από το “Η νεκρώσιμη ακολουθία της” του Μαχμούντ Ασάφ: «Χορεύουμε με το χώμα που κουβαλάμε μέσα μας, μήπως και ο άνεμος μας οδηγήσει ξανά στο χάρτη της πόλης». Από το “Εμείς την αγαπάμε τη ζωή” της Σουτζάα Αλ-Σαφάντι: «Ρίγησα από το μεγαλείο της ομορφιάς. Μια μεγάλη αμυγδαλιά απλωνόταν με τα εκθαμβωτικά λευκά της άνθη, ενώ το χορτάρι απλωνόταν γύρω της. Είναι η εποχή της αμυγδαλιάς - πώς δεν το είχα συνειδητοποιήσει; Αυτό είναι άλλο ένα από τα εγκλήματα του πολέμου: έσβησε από τη μνήμη μου την εποχή της αμυγδαλιάς». Και απ’ το “Μάζεψε με από τη γη” του Ουαλίντ Αλ-Ακάντ: «Μάζεψε με από τη γη ή φύτεψέ με μέσα της. Κλάψε για μένα. Πάνω στο χώμα μου, καθετί λιγοστό μέσα μου σ’ αγαπά».

Η αλληλεπιδραστική σχέση της λογοτεχνίας με ευρύτερες κοινωνικές συσσωματώσεις έχει βαθιές ρίζες στο χρόνο: στη λογοτεχνία των Αράβων εδραιώνεται από τη μακρά Προχριστιανική περίοδο, και συγκεκριμένα μεταξύ των νομάδων Βεδουίνων, από τους οποίους κατάγονται οι περισσότεροι αραβικοί λαοί, εμφανιζόμενη ως ιδιαίτερα ζωτική: Ο π ο ι η τ ή ς κατείχε εξέχουσα θέση στη φυλή, όντας ο θεματοφύλακός της αλλά κι ο πολιτικός προπαγανδιστής της, συχνά δε και ο αρχηγός της.

Οι πρώτες ευδιάκριτες ανακινήσεις της αντιστασιακής παλαιστινιακής λογοτεχνίας, εμφανίζονται κατά τη βρετανική εντολή στην Παλαιστίνη (1917-1948).

Κομβικό σημείο στην εξέλιξη των Παλαιστινιακών γραμμάτων και της πνευματικής ζωής των Παλαιστινίων, αποτέλεσε η Νάκμπα, η καταστροφή του 1948. Κατά τον ιστορικό Maher Sharif, με ειδικότητα στην ιστορία της πνευματικής ζωής των Αράβων και στα αραβικά πολιτικά κινήματα, «η Νάκμπα γέννησε μια Αραβο-Παλαιστινιακή πολιτική λογοτεχνία, που εξερεύνησε μέσα από ποικίλες απόψεις τη σημασία, τις αιτίες και τις επιπτώσεις της Νάκμπα, όπως και ποικίλους τρόπους αντίστασης».

Μετά τη Νάκμπα, οι Παλαιστίνιοι λογοτέχνες εντάσσουν στοχευμένα τη λογοτεχνική δημιουργία στον αγώνα του λαού τους - όντας σταθερά μέρος του.

Η λογοτεχνία καθίσταται μεταξύ άλλων μια μορφή αντίστασης απέναντι στην επιβολή της κυρίαρχης αφήγησης, ζήτημα το οποίο απασχόλησε ιδιαίτερα τον σπουδαίο Παλαιστίνιο στοχαστή και ακαδημαϊκό Edward Said, ο οποίος ανακαλεί στο *“Κουλτούρα και Ιμπεριαλισμός”* τους εμβληματικούς στίχους του Mahmoud Darwish: *«Αποκαταστήστε για εμέ το χρώμα του προσώπου/Και τη θερμότητα του κορμιού,/Το φως της καρδιάς και του ματιού,/Το αλάτι του ψωμιού και της γης . . . την Πατρίδα»* (Said 1994, 289).

Η λογοτεχνία μετά τη Νάκμπα εμφανίζει διαφορετικά χαρακτηριστικά απ’ αυτήν που προηγείται, με τα ποιήματα των ποιητών και ποιητριών της Παλαιστίνης να γίνονται άσματα μάχης των Παλαιστινίων ενάντια στο ρατσισμό και τις διώξεις των ισραηλινών δυνάμεων κατοχής.

Οι Παλαιστίνιοι συγγραφείς και καλλιτέχνες της διασποράς, εστίασαν στην εξορία, την πραγματικότητα των ανέστιων Παλαιστινίων, τη νοσταλγία και την προσμονή: Προσμονή για την χαμένη πατρίδα, και λαχτάρα επιστροφής. Ας δούμε πως αποτυπώνει το αίσθημα για την πατρίδα στο “1”, ο Χάσεμ Αμπντ Αλ-Καρίμ Σαλούλα: *«Ο ήχος του αεροπλάνου δεν είναι πάρα η αιώρηση της αιώνιας υποψίες πως η πατρίδα είναι ένα πλήθος από διαμελισμένο σώματα. Διαψεύστηκε, κι όμως εκείνη γνώριζε πως η πατρίδα είναι το σύμβολο ενός ρόδου που μοιάζει με την μνήμη και αρνείται τις αναμνήσεις...»*.

Οι 41 Παλαιστίνιοι συγγραφείς που μας συστήνονται στα *“διηγήματα από τη Γάζα”*, εκπροσωπούν τη νέα γενιά λογοτεχνών της Γάζας. Είναι οι νέοι Παλαιστίνιοι των γραμμάτων - με εξέχουσα καλλιέργεια και βαριές σπουδές στο δισάκι τους - που σφυρηλατήθηκαν στη φωτιά της Γάζας. Όπως χαρακτηριστικά σημειώνει ο Refaat Alareer, οι νέοι λογοτέχνες της Γάζας *«έχουν τα εργαλεία, τα κίνητρα, και πάνω απ’ όλα την κατανόηση ότι η γραπτή αντεπίθεση στην μακρόχρονη κατοχή και την συνεχή επιθετικότητα είναι μια ηθική υποχρέωση κι ένα καθήκον που αποπληρώνουν στην Παλαιστίνη, σε μια Γάζα που αιμορραγεί αλλά αντέχει»*. Και με τα λόγια του Γκασάν Καναφάνι: *«Ευλογημένος αυτός που έγραψε με την πένα και τα λόγια του εκτοξεύτηκαν σαν χαλάζι από σφαίρες στα στήθη των εχθρών, γιατί η πένα και το ντουφέκι έχουν την ίδια κάννη»*.

Ας σημειωθεί επίσης ότι σύμφωνα με στοιχεία της UNESCO οι Παλαιστίνιοι έχουν ένα από τα υψηλότερα ποσοστά εγγραματοσύνης παγκόσμια . 10 μονάδες υψηλότερα από τον παγκόσμιο μέσο όρο .

Ο λόγος στα *“διηγήματα από τη Γάζα”*, βρίσκει τον αναγνώστη με την αμεσότητα μιας ριπής • απηχώντας τον σπαραγμό, αλλά και την ακλόνητη αξιοπρέπεια του λαού της Παλαιστίνης. Την περηφάνια γενεών που δεν γονατίζουν: *«Δεν θα υποταχθούμε στους αυτόκλητους εκπροσώπους του Θεού. Δεν θα υποταχθούμε στα φουσκωμένα μουλάρια. Εμείς, που σταθήκαμε στο πλευρό της ζωής και ριζώσαμε στη γη, γίναμε καρποφόρα δέντρα»*. .

Οι φωνές τους είναι κραυγές που κουβαλούν τη μυρωδιά και την ανάσα της Γάζας: *«Γι’ αυτήν (την πόλη) γράφαμε κι εξακολουθούμε να γράφουμε. Σ’ εκείνη αφιερώναμε τα λόγια και τα μηνύματα της αγάπης μας. Μαζί της μαζεύαμε ένα-ένα τα γράμματα και υφαίναμε ποιήματα πριν από τον ύπνο. Σαν*

παιδιά μπουσουλούσαμε πάνω στο στήθος της, σκορπίζαμε την αγάπη, αφήναμε τους πόνους μας έξω από τους στίχους, μετρούσαμε τους χτύπους της καρδιάς μας και ψηλαφούσαμε την ανάσα της για να συνεχίσουμε να ζούμε». .

Τα διηγήματα των 41 συγγραφέων δεν γυρεύουν να μας κατακτήσουν, αλλά να μας ταραξουν και να μας αφυπνίσουν. Και στο τέλος της ημέρας, να μας κατοικήσουν. Με τη δύναμη της αλήθειας. Με το *sumud*. Την αναλλοίωτη στο πέρασμα των χρόνων αρετή ενός λαού που κι όταν ακόμα σπαράσσεται, βρίσκει τρόπο να σηκωθεί και να σαλπίζει ελπίδα και φως: «Είτε πεθάνουμε στον πόλεμο είτε επιβιώσουμε απ' αυτόν, τα κύματα της θάλασσας στη Γάζα θα συνεχίσουν να δηλώνουν ότι η ζωή συνεχίζεται. Άγγελοι με λευκά ρούχα, κάθε νύχτα, θα καλούν αυτούς που θάφτηκαν πρόχειρα η μερικούς, θα τους ξυπνούν και θα κάθονται μαζί τους σ' ένα μεγάλο κύκλο. Εκεί, ένα ουράνιο φως θα τους καλύπτει κι ένας δροσερός ευωδιαστός άνεμος θα φυσά Όσο για τον Ομάρ, τον Σαΐντ και τα παιδιά της γειτονιάς που έμειναν ζωντανά, εκείνα θα φορέσουν τα χρωματιστά ρούχα της θάλασσας και θα βουτήξουν στα νερά της Γάζας. Εκεί, κάθε κύμα θα ξεπλένει τους πόνους τους και τα γέλια τους θα πλημμυρίσουν τη γη και τον ουρανό». .

Αν ο αγώνας των Παλαιστινίων για ελευθερία και πατρίδα, βρίσκει απέναντί του τη σύμπασα, πρακτικά, δήθεν πολιτισμένη Δύση, είναι γιατί ο αγώνας αυτός διαρρηγνύει στεγανά δεκαετιών. Γιατί σπέρνει τον σπόρο της μαχητικής αντίστασης απέναντι στον άξονα του ιμπεριαλισμού και του σιωνισμού, αποκαλύπτοντας το πραγματικό τους πρόσωπο, την τυραννία και τη βαρβαρότητα που επιβάλλουν. Και ο δρόμος αυτός είναι μονόδρομος για τους λαούς του πλανήτη.

Έχουμε χρέος προς αυτόν τον αδάμαστο λαό που αντιστέκεται για πάνω από έναν αιώνα, αλλά και χρέος προς τη σύμπασα ανθρωπότητα και τις γενιές που έρχονται, να σταθούμε στο πλευρό του, στηρίζοντας και διευρύνοντας ψυχωμένα κι αποφασιστικά τον αγώνα του.

Στη Γάζα και στην Δυτική όχθη, ορθώνεται η ζωή στην πιο λαμπρή της έκφραση. Τίποτα δεν έχει κριθεί τελεσίδικα. Ο πιο κρίσιμος αγώνας είναι μπροστά μας.

*Το κείμενο αυτό βασίστηκε στην ομιλία της Θ. Αμάλλου που έγινε στο πλαίσιο της εκδήλωσης παρουσίασης του βιβλίου *Διηγήματα από τη Γάζα* (Εκδόσεις Ειρήνη) στις 17.10.2026

Διηγήματα από τη Γάζα, μετάφραση Ευτυχία Κατελανάκη, Ναουζάντ Χαντίντ, Εκδόσεις Ειρήνη: Αθήνα, 2026